

زمانی که طرح مرمت مصوب شد، قرار بر این شد تا آزمایشی در تعدادی از مغازه‌ها اجرایی شود. ابتدا کسی از کسبه اعلام آمادگی نکرد که گروه مرمت کار پیشنهاد قرعه‌کشی را داد، اما در نهایت مالکان ۲ مغازه پا پیش گذاشتند و گفتند حاضرند فرش‌هایشان را جمع کنند و حق مشارکت را بدهند تا مرمت آزمایشی از مغازه‌آن‌ها

مانده دوره تیموری بعد از مرمت

يك بازسازی

الی گنبدی شده و نورگیرهایش هر روز برش‌ها به دالانش دعوت می‌کند. دیگر از همان نمونه‌های دوره ناصری آجرشده اری باشد که حوض انبار چهل پایه‌اش و تصویر صدم آن هم بازاری است که تا قاجار در بیش از یک قرن قبل و بگویی های غول‌آسایی که سر راهم سبز شد، ته همه این تصویرها درست است. اگر که تکه‌ای از تاریخ، هویت و فرهنگ ت را به چشم خواهید دید. تصویرهایی



اختلاف در این موضوع بخورد، احیای آن سریع و صحیح پیش نخواهد رفت و این یعنی تهدید بزرگ صلابت بازار فرش.

● نگران از سرنوشت انتهای بازار

نمی‌شود نگران نبود. نگران از اینکه سرنوشت بخش پایانی بازار فرش (یک‌سوم بازار) چه می‌شود. همان بخشی که در تملک آستان قدس رضوی است. تغییر مدیریت هادر چندسال گذشته باعث شده است تا طرح در این قسمت به تأیید نهایی نرسد.

البته کاسب‌های بازار هم همین نگرانی را دارند. کاسب‌هایی که در انتهای بازار حجره‌دارند و می‌ترسند طرح مرمت برای این بخش را آستانه تأیید نکند و همان بلایی که سر بازار در دهه ۵۰ آمده و باعث شده است تا بخشی از بازار در قسمت اتصال به حرم مطهر، مسجد شاه و حمام مهدی قلی بیک خراب شود، گریبان این یک‌سوم را هم بگیرد. نماینده مشاور طرح مرمت و بازپیرایی بازار فرش مشهد به این نکته که هنوز پرونده نهایی برای مرمت قسمت پایانی بازار فرش (در تملک حرم مطهر) به تأیید آستان قدس نرسیده

آغاز شود. مرمت آزمایشی که این روزها آخرین مرحله را طی می‌کند و طبق گفته‌های نروزی اگر بی‌وقفه ادامه یابد، در یک‌سال آینده تمام بازار را نو خواهد کرد. طبق گفته‌های اوکل مرمت بازار فرش بیش از ۵ میلیارد تومان اعتبار نیاز دارد. پولی که طبق توافق کسبه و شهرداری قرار به مشارکت ۵۰ به ۵۰ شده است. ■

البته در این محدوده مسجد شاه و حمام مهدی قلی بیک هم وجود دارند که در پرونده ثبتی با بازار فرش حریم ثبتی مشترک دارند. از طرف دیگر وقتی مرمت در محدوده تاریخی آغاز می‌شود، نحوه مواجهه با اثر و اتخاذ شیوه مرمتی، میزان و مقیاس مداخله را تعیین می‌کند، بنابراین میزان مداخله حتما بر اساس عرصه ثبتی اثر و لزوم مرمت کل اثر نیست. با وجود این آنچه مهم است اینکه امکان دخل و تصرف تنها بر اساس ضوابط حفاظتی لحاظ شده در حریم بوده است و تخطی از آن مشمول قانون مجازات اسلامی خواهد بود. البته نباید کسبه نگران باشند، چراکه سابقه آستان قدس نشان می‌دهد خودش هم دغدغه دارد و تاکنون دست به مرمت‌های مختلف زده است.

● احتمال تغییر در کف فعلی بازار

از بی‌سلیقگی‌های بزرگ بازار فرش همین بس که از آسفالت کف آن سال‌ها می‌گذرد. کفی که در کاوش‌های باستان‌شناسی برای آن نمونه‌های دیگری در عمق زمین پیدا شده است. در عمق کمتر از ۸۰ سانتی‌متر کف آجری و در عمق حدود ۴ متری کف سنگی. وفا ثابتی از پیدا شدن کف آجری خوش حال است، چراکه آن را شبیه طرح مرمتی فعلی می‌داند و می‌گوید این موضوع طرح مرمت را تصدیق می‌کند و مدرکی است که راه را درست انتخاب کرده ایم.

به گفته‌وی به دنبال همین مشاور و اداره میراث فرهنگی در تلاش است تا اگر امکان داشت، کف فعلی بازار را کمی پایین ببرد و به کف دوره قاجاری کشف شده باستان‌شناسان برساند. با این روش هم مغازه‌ها سروشکل بهتری پیدا می‌کنند و هم مشکل ورودی حوض چهل پایه حل می‌شود.

● خوش بین به مرمت تا ورودی حرم

طرح ناصری که بازار فرش به خود خواهد دید، طرحی است که وقتی تقی زاده، شهردار سابق مشهد، در بازدید از بافت تاریخی مشهد پا در بازار فرش گذاشت و دنیایی از زیبایی فرش‌ها، کارگاه‌های مرمت، رفو و رنگرزی فرش، خانه‌های قدیمی چسبیده به مغازه‌ها و کوچه‌های دالان‌دار جلو چشمانش آمد، دستورش را داد. طرحی که طبق گفته‌های وفا ثابتی در دوران شهرداری کلانی جدی تردنial شد و به مرحله اجرا رسید. آن طور که او می‌گوید، ابتدا شهرداری منطقه ثامن با دانشگاه خيام به عنوان مشاور، قرارداد ای امضا کرد. سپس کمیته‌ای متشکل از ۳ کسبه، نماینده آستانه، نماینده اداره کل اوقاف، نماینده میراث فرهنگی و نماینده شهرداری شکل گرفت. کمیته‌ای که در آن از ابتدا تا آخر کسبه موافق اجرای طرح بازار تبریز بودند. با همین نگاه ۲۰ جلسه که تعدادی از آن‌ها در تهران و بیشترش در مشهد بود، برگزار و طرح در کمیته فنی وزارت میراث فرهنگی مصوب شد. این طرح مصوب برای کل حریم ثبتی بازار است. یعنی علاوه بر راسته بازار ۳ مغازه داخل کوچه دالان‌دار نزدیک حوض چهل پایه را هم شامل می‌شود. در بخش انتهایی که هنوز تأیید نهایی آن نیامده است هم علاقه‌مند به اجرایش تا مسجد شاه و حمام مهدی قلی بیک هستیم و خوش بین هستیم که آستان قدس با مرمت تا ورودی غربی حرم مطهر در این قسمت موافقت کند.

او این نکات را مطرح کرد تا بر این نکته تأکید کند که میراث فرهنگی به دنبال ایجاد و احیای گذرهای تاریخی است. در این بازار هم حمام مهدی قلی بیک، مسجد شاه، خانه‌های قدیمی، حوض چهل پایه و... همچون دانه‌های یک تسبیح

هستند که باید با مرمت آن‌ها را به هم گره زد.

● آغاز مرمت تعداد زیادی از مغازه‌ها

نگرانی حجره‌داران به ویژه آن‌هایی که هنوز هم ساز مخالف می‌زنند به موضوعات دیگری هم می‌رسد. از جمله اینکه از بخش اجرایی مطمئن نیستند. یعنی اطمینان ندارند مرمت در بازه زمانی کوتاه و با هماهنگی انجام شود، آن هم در موقعیتی که برای زمان تعطیلی آن‌ها جایگزینی در نظر گرفته نشده است و از طرف دیگر خاک که قاتل فرش‌های دست باف است، هر روز در بازار بلند شود. مدیر پایگاه میراث فرهنگی بافت اطراف حرم مطهر هم وقتی می‌خواهد از مرمله بعدی مرمت صحبت کند، همین مسائل را پیش می‌کشد و می‌گوید: کسبه نگران نباشند. قرار نیست مثل مرمله اول مرمت ۲ مغازه ۲ مغازه پیش برود، چراکه این ۲ مغازه در اجرای آزمایشی انتخاب شده بود. وقتی مرمت آن‌ها تمام شود، ادامه کار در هر ۲ طرف از همین مغازه‌ها به سمت ورودی بازار دنبال می‌شود. یعنی حجم زیادی از مغازه‌ها با هم مرمت می‌شوند تا گرد و خاک کمتر بلند شود. به گفته‌وی بعد از آن سر در نصب می‌شود و در نهایت بخش پایانی بازار مرمت خواهد شد.

● کاربری حوض چهل پایه هنوز مشخص نیست

بازار فرش ظرفیت کم ندارد. اگر از آنچه چشم تقی زاده را در بازدید سال ۹۶ خیره کرد بگذریم، به آب انبار ۲۸ پله‌ای خواهیم رسید که معروف به حوض چهل پایه است. آب انبار مرمت شده‌ای که درش سال‌ها ست بسته مانده و باید بعد از مرمت بازار فرش شرایط مطلوب بازدید آن هم فراهم شود. طبق گفته‌های وفا ثابتی این آب انبار تاریخی در تملک اداره کل اوقاف و امور خیریه است که برای باز شدن درهایش کاربری‌هایی به این اداره پیشنهاد شده، اما هنوز نتیجه آن اعلام نشده است. خیلی از مشه‌دی‌ها و زائران شاید هیچ وقت از ورودی غربی حرم مطهر راهی این صحن و سرا نشده باشند. ورودی‌ای که برای رسیدن به آن باید از دل بازار قدیمی فرش گذشت. حال آنکه سروشکل نامناسب بازار در قسمت ورودی به ویژه تاریک بودن و همچنین نزدیکی باب الجواد (ع) به این بازار باعث شده تا خیلی‌ها راه را کج کنند و از باب الجواد (ع) به حرم مطهر مشرف شوند.

حتی همان‌هایی هم که برای خرید و گذر در بازار سرشور پا می‌گذارند، هنگام خروج با وجود اینکه می‌توانند از خیابان عبور کنند و از داخل بازار فرش وارد حرم شوند، اما مسافت بیشتری را طی می‌کنند تا از فلکه آب وارد حرم مطهر شوند. از همین رو درصد ورودی به حرم مطهر از این قسمت بسیار ناچیز است.

موضوعی که بازسازی می‌تواند آن را حل کند. وفا ثابتی در توضیح این اثرگذاری می‌گوید: حرم مطهر مهم‌ترین قطب فرهنگی کشور است. برای ما هم حفظ نظام کالبدی و فضای اطراف حرم مهم‌ترین موضوعی است که سال‌هاست در دستور کار قرار داده ایم. به دنبال همین مرمت‌هایی را آغاز کردیم که کمک می‌کند تارگ‌های اطراف بهتر شکل بگیرد و بهتر دیده شود. این رگ‌ها نهایت به قلب خودشان که همان حرم است، می‌رسند. بازار فرش هم یکی از همین رگ‌های مهمی است که می‌تواند نقش مهمی ایفا کند. ■

